

PROGRAM INNOWACYJNY

MOJE ZMYŚŁY POMOCĄ W POZNAWANIU ŚWIATA I POKONYWANIU BARIER

AUTORZY

Justyna Chodorowicz, Iwona Kowalczyk,

Marzanna Szelest, Aneta Wiktorowicz

Zespół Szkół Specjalnych
im. Janiny Porazińskiej w Ignacowie

Program powstał w ramach realizacji projektu współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki Priorytet III, Działanie 3.3., Podziałanie 3.3.4.

Spis treści:

I. Wstęp

II. Cele programu

III. Warunki wdrożenia programu

IV. Przewidywane efekty

V. Charakterystyka poszczególnych modułów

1. Integracja sensoryczna
2. Stymulacja polisensoryczna
3. Logorytmika
4. Muzykoterapia

VI. Zasady i sposoby ewaluacji

VII. Załączniki.

VIII. Bibliografia

I. WSTĘP

Pracujemy w placówce z 50 letnią tradycją nauczania dzieci upośledzonych w stopniu umiarkowanym i znacznym. Obserwując funkcjonowanie naszych uczniów poszukujemy różnorodnych metod oddziaływania, tak aby jak najpełniej przygotować ich do uczestnictwa w życiu. Zdobyte na różnych formach doskonalenia wiadomości zrodziły myśl stworzenia w naszej szkole programu innowacyjnego zmierzającego do podniesienia jakości realizowanego w szkole procesu dydaktycznego. Chcemy wprowadzić nowe, innowacyjne metody, które dostosujemy do warunków szkoły, a także potrzeb i możliwości naszych uczniów.

U osób upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym i znacznym niepełnosprawność intelektualna wiąże się z występowaniem zaburzeń w sferze zmysłowo-ruchowej, emocjonalnej i werbalnej. Dlatego też opracowany przez nas innowacyjny program będzie płaszczyzną, która pozwoli na niwelowanie tych barier a jednocześnie da naszym podopiecznym szansę wszechstronnego rozwoju.

II. CELE PROGRAMU

Jak wynika z Podstawy programowej kształcenia ogólnego dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym w szkołach podstawowych i gimnazjach celem edukacji jest rozwijanie autonomii ucznia niepełnosprawnego, jego personalizacja oraz socjalizacja, a w szczególności wyposażenie go - w ramach posiadanych przez niego realnych możliwości - w takie umiejętności i wiadomości, aby:

- a) mógł porozumiewać się z otoczeniem w najpełniejszy sposób, werbalnie lub pozawerbalnie,
- b) zdobył maksymalną niezależność życiową w zakresie zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych,

c) był zaradny w życiu codziennym, adekwatnie do indywidualnego poziomu sprawności i umiejętności, oraz miał poczucie sprawczości,

d) mógł uczestniczyć w różnych formach życia społecznego na równi z innymi członkami danej zbiorowości, znając i przestrzegając ogólnie przyjęte normy współżycia, zachowując prawo do swojej inności.

Z powyższego wynikają następujące cele dotyczące programu.

Cele ogólne:

- Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym i znacznym.
- Kształtowanie umiejętności społecznych uczniów.
- Kształtowanie wrażliwości uczniów na bodźce wzrokowe, słuchowe, dotykowe i zapachowe.
- Rozwój małej i dużej motoryki.
- Rozwijanie indywidualnych zdolności i zainteresowań. Rozwijanie twórczej aktywności.
- Wdrażanie do kulturalnego, społecznie akceptowanego sposobu życia.
- Rozwijanie poczucia własnej wartości poprzez osiągnięcie sukcesów.

Cele szczegółowe:

- Poprawa samopoczucia uczniów (wyciszenie negatywnych emocji i dostarczenie radości, która będzie pozytywnym bodźcem w rozwoju).
- Kształtowanie umiejętności muzyczno-ruchowych i motywowanie do aktywności ruchowej.
- Rozwój mowy biernej i czynnej co przyczyni się do skutecznej komunikacji.
- Wytworzenie i utrwalenie odpowiedniego wzorca reagowania na bodźce zewnętrzne.
- Podniesienie poziomu samoświadomości i samodzielności uczniów.
- Rozwijanie umiejętności współdziałania w grupie.

- Redukcja napięć psychicznych i fizycznych organizmu.
- Usprawnianie techniki oddychania.
- Usprawnianie koordynacji wzrokowo – ruchowej.
- Odbieranie informacji związanych z działaniem siły grawitacji.
- Zabezpieczenie prawidłowej organizacji wokół linii środkowej ciała.
- Rozpoznawanie poszczególnych przedmiotów bez kontroli wzroku.
- Gromadzenie nowych doświadczeń i rozwijanie zdolności postrzegania.
- Wydłużenia czasu koncentracji uwagi dziecka na działaniu celowym.
- Pobudzenia motywacji do działania.
- Korygowania oddechu i postawy ciała.
- Pobudzenia zainteresowań muzycznych.

III. WARUNKI WDROŻENIA PROGRAMU

Program przeznaczony jest dla uczniów upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym i znacznym klas IV-VI Szkoły Podstawowej Specjalnej

Dzieci te nabyły już podstawowe umiejętności potrzebne do sprawnego i samodzielnego funkcjonowania w najbliższym otoczeniu, co pozwoli im w pełni efektywnie uczestniczyć w programie. Umożliwi on dzieciom uczestniczenie w różnych formach aktywności oddziałującej na ich zmysły. Angażując słuch, wzrok, dotyk i ruch, stworzy warunki do polisensorycznej pobudzenia dzieci z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym, dostarczy kompensującą satysfakcji lub wpłynie na nie korygująco.

Do programu uczniowie zostaną zakwalifikowani na podstawie wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania, której dokona zespół w składzie: terapeuta integracji sensorycznej, stymulacji polisensorycznej, logopeda,

specjalista kształcenia muzyczno-ruchowego, wychowawca, psycholog szkolny. Ocena ta będzie dokonana z wykorzystaniem diagnozy komputerowej, w zakresie której nauczyciele zostaną wcześniej przeszkoleni.

Przed przystąpieniem do realizacji wytyczonych celów osoba prowadząca zajęcia powinna zwrócić uwagę na aktualny stan fizyczny uczniów, wydolność i sprawność ruchową, wydolność układu oddechowego, itp. Ważna jest także ocena stanu emocjonalnego w danym dniu. Bardzo ważna jest indywidualizacja, aby dostosować swoje wymagania do potrzeb i możliwości każdego dziecka, aby dopasować się do jego indywidualnego tempa i rytmu rozwoju. Znajomość aktualnego stanu psychofizycznego dziecka pozwoli na adekwatną interpretację jego zachowań. Prawidłowa ocena sytuacji dziecka warunkuje właściwe ukierunkowanie zajęć i dobór odpowiednich metod terapeutycznych. Pozytywne w skutkach okazuje się zapewnienie dzieciom agresywnym poczucia bezpieczeństwa, wyrażającego się w częstym uśmiechu prowadzącego i pochwałą dobrych zachowań. Dzieciom nieśmiałym można pomóc zapewniając stałe miejsce w grupie lub stopniowo powierzając im role wiodące.

Założenia i cele programu są zgodne z Podstawą programową kształcenia ogólnego dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym w szkołach podstawowych i gimnazjach.

Zajęcia prowadzone będą w specjalistycznych salach z użyciem niestandardowych urządzeń i pomocy dydaktycznych sfinansowanych ze środków EFS-u.

Program będzie się składał z czterech modułów:

I moduł – integracja sensoryczna

II moduł – stymulacja polisensoryczna

III moduł – logorytmika

IV moduł – muzykoterapia

IV.PRZEWIDYWANE EFEKTY

Dla szkoły:

- wzbogacenie oferty edukacyjnej o atrakcyjne zajęcia
- doposażenie sal i pracowni w specjalistyczne pomoce dydaktyczne
- przeszkolenie nauczycieli w zakresie diagnozy komputerowej

Dla uczniów:

- zdobycie nowych doświadczeń, które będą pozytywnym bodźcem w rozwoju.
- rozwój umiejętności muzyczno-ruchowych
- rozwój mowy biernej i czynnej
- podniesienie poziomu samoświadomości i samodzielności uczniów.
- poprawa umiejętności współdziałania w grupie.
- redukcja napięć psychicznych i fizycznych organizmu.
- usprawnienie techniki oddychania.
- usprawnienie koordynacji wzrokowo – ruchowej i wydłużenie czasu koncentracji uwagi dziecka na działaniu celowym.
- pobudzenie motywacji do działania.

Realizacja innowacji przyniesie wiele korzyści zarówno dla uczniów jak i nauczycieli realizujących program. Uczniowie będą mieli możliwość uczestniczenia w różnych formach aktywności oddziałującej na ich zmysły, przez co posiadą nowe umiejętności. Nauczyciele natomiast zdobędą doświadczenie w prowadzeniu nowych metod

V. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH MODUŁÓW

1. INTEGRACJA SENSORYCZNA

Integracja sensoryczna czyli przetwarzanie bodźców sensorycznych to skomplikowany proces, podczas którego układ nerwowy człowieka odbiera informacje z receptorów wszystkich zmysłów (dotyk; układ przedsionkowy odbierający ruch; czucie ciała, czyli propriocepcja, węch, smak, wzrok i słuch), następnie organizuje je i interpretuje tak, aby mogły być wykorzystane w celowym i efektywnym działaniu.

Trzy podstawowe zmysły leżą u podstaw rozwoju psychoruchowego dziecka.

Dotyk

Jest jednym z najwcześniej rozwijających się zmysłów. Dotyk pierwotny odpowiada za świadomość dotknięcia i chroni nas przed niebezpiecznym bodźcem dotykowym. Dominuje w okresie niemowlęcym. Dotyk różnicujący odbiera precyzyjne informacje dotykowe np. różnicę w fakturze, kształcie. Rozwija się stopniowo i w okresie kilku lat jego znaczenie znacznie wzrasta. Obydwa rodzaje doznań dotykowych muszą się znajdować w swoistej równowadze zależnej od wieku dziecka i poziomu jego funkcjonowania.

Układ przedsionkowy

Narząd przedsionkowy znajduje się w uchu wewnętrznym i dostarcza nam informacji na temat siły grawitacji oraz ruchu. Układ przedsionkowy jest dla naszego organizmu jak busola na statku. Pomaga nam w nawigacji naszego ciała w przestrzeni, informuje nas gdzie jest góra a gdzie dół.

Propriocepcja

Dostarcza nam informacji z mięśni, stawów, więzadeł o pozycji części ciała oraz ich ruchach. To dzięki impulsom proprioceptywnym zdajemy sobie sprawę z pozycji naszego ciała bez konieczności patrzenia. Jest to niezbędne do płynnego i

efektywnego wykonywania różnorodnych ruchów, z czego zdawać sobie możemy sprawę w ciemnościach.

Zmysł propriocepcji jest ściśle związany ze zmysłem dotyku i układem przedsionkowym. Z tego powodu często mówi się o przetwarzaniu dotykowo-proprioceptywnym lub przedsionkowo-proprioceptywnym.

U większości osób proces integracji sensorycznej przebiega automatycznie umożliwiając odpowiednie reakcje do wymogów otoczenia i warunkuje prawidłowy rozwój sensomotoryczny.

U osób, które mają Zaburzenia Przetwarzania Sensorycznego proces ten przebiega inaczej. Zaburzenia Integracji Sensorycznej zaburzają sposób, w jaki mózg tych osób interpretuje odbierane informacje, jak również ich reakcje na nie; emocjonalne, ruchowe, koncentrację i inne.

Ogólnie rzecz ujmując efektem Zaburzeń Przetwarzania Sensorycznego (zaburzeń SI) może być:

- Podwyższony poziom pobudzenia i aktywności
- Obniżony poziom aktywności, ociężałość
- Trudności z koncentracją
- Opóźniony rozwój ruchowy
- Trudności z utrzymaniem równowagi
- Trudności z koordynacją wzrokowo-ruchową
- Trudności z percepcją słuchową
- Opóźniony rozwój mowy
- Trudności z nauką: czytaniem, pisanie, matematyką
- Niskie poczucie wartości
- Zaburzone relacje społeczne
- Problemy emocjonalne

Jak widzimy deficyty przetwarzania sensorycznego mogą być przyczyną wielu trudności opóźniających prawidłowy rozwój dziecka, zaburzających proces uczenia oraz powodujących problemy emocjonalne.

Deficyty integracji sensorycznej często współwystępują z upośledzeniem

umysłowym, zespołem nadpobudliwości psychoruchowej, zespołem Aspergera, autyzmem, mózgowym porażeniem dziecięcym, zespołem Downa, zespołem FAS, zespołem kruchego X, rozszczepem kręgosłupa oraz innymi.

Celem zajęć prowadzonych metodą SI z dziećmi głębiej upośledzonymi umysłowo jest kształtowanie wrażliwości i percepcji zmysłowej, które prowadzą do rozwoju procesów integracji sensorycznej.

Oddziaływania terapeutyczne wobec dzieci niepełnosprawnych intelektualnie oscylują wokół czterech etapów:

1. Pobudzanie zmysłów
2. Integracja zmysłowo-ruchowa
3. Wypracowanie somatognozji
4. Wypracowanie gotowości do nauki.

Stymulowanie zmysłów wpływa na kształtowanie się percepcji, kinestezji. Sprzyja minimalizowaniu deficytów zmysłowych przejawiających się np. jako nadwrażliwość czy podwrażliwość. Równie ważne jest kształtowanie somatognozji (czucia i świadomości swojego ciała), która warunkuje powstanie własnej tożsamości, identyfikowanie się jako „ja” i osiągnięcie kompetencji samoobsługowych.

Doświadczenia sensoryczne są niezwykle ważne i cenne zwłaszcza w przypadku dzieci z głębszą niepełnosprawnością, które z racji swoich ograniczeń ruchowych i poznawczych nie mogą swobodnie i wielozmysłowo samodzielnie poznawać otoczenia, zdobywać wiedzy o nim.

Terapia SI odbywa się w specjalnie wyposażonej sali terapeutycznej. Podstawowym jej wyposażeniem jest sprzęt podwieszany, czyli: platforma wisząca, huśtawka terapeutyczna, huśtawka T, helikopter, hamak terapeutyczny, konik. Służy on do stymulowania układu przedsionkowego i proprioceptywnego, czyli podstawowych układów sensorycznych.

Na zajęciach wykorzystywane są również: beczka, kołyska, deska rotacyjna, deskorolka, gruszka rehabilitacyjna, trampolina, piłki do ćwiczeń oraz piłki rehabilitacyjne, sensorynki, materace i kliny.

Poza sprzętem podstawowym przydatne do wykorzystania są: woreczki gimnastyczne, gąbki, szczoteczki, ręczniki, koc, plastikowe butelki, latarka, olejki

zapachowe, wafki, zakręcane pudełka, koraliki do nawlekania, spinacze, układanki, puzzle, klocki, materiały niestrukturalizowane (ryż, kasza, groch itp.), drobne przedmioty (guziki, kamyki itp.), plastelina, przybory szkolne itd.

W terapii SI najważniejszy jest dobry kontakt terapeutyczny z dzieckiem, dostosowanie trudności zadań do indywidualnych możliwości dziecka i zabawowa forma zajęć. Wtedy osiąga się najlepsze efekty.

Zadania	Cele główne	Cele szczegółowe	Sposób realizacji
<p>Stymulacja przedsionkowa</p>	<ul style="list-style-type: none"> - odbieranie informacji związanych z działaniem siły grawitacji - orientacja w położeniu ciała w stosunku do powierzchni ziemi - podtrzymywanie prawidłowego napięcia mięśniowego - zabezpieczenie prawidłowej organizacji wokół linii środkowej ciała. 	<ul style="list-style-type: none"> - kształtowanie reakcji równoważnych; - utrzymywanie równowagi ciała - zachowanie prawidłowej postawy - kształtowanie pewności grawitacyjnej - utrzymywanie płynności ruchów ciała - wspomaganie mechanizmów posturalnych - regulacja napięcia mięśniowego - przekraczanie linii środkowej ciała - kształtowanie obustronnej koordynacji. 	<ul style="list-style-type: none"> - dostarczanie biernej stymulacji przedsionkowej dzieciom o obniżonej sprawności ruchowej poprzez ćwiczenia na platformie wiszącej - ćwiczenie równowagi w różnych pozycjach od leżącej do stojącej na desce do ćwiczeń równoważnych - dostarczanie wrażeń przedsionkowych poprzez ćwiczenia na huśtawce T - stymulowanie przekraczania linii środkowej ciała oraz obustronnej koordynacji poprzez ćwiczenia na desce rotacyjnej, gruszce rehabilitacyjnej, piłce aktywnej - kształtowanie obustronnej koordynacji poprzez zabawy w helikopterze.

Zadania	Cele główne	Cele szczegółowe	Sposób realizacji
Stymulacja Proprioceptywna	<ul style="list-style-type: none"> - poczucie cielesnej obecności ciała - odczuwanie ciężaru całego ciała oraz poszczególnych jego części w przestrzeni - wytwarzanie odruchów prostowania i równowagi służących prawidłowej motoryce - poruszanie poszczególnymi częściami ciała bez kontroli wzroku - swobodne wykonywanie ruchów precyzyjnych - tworzenie somatognozji (percepcji i schematu ciała) - tworzenie lateralizacji . 	<ul style="list-style-type: none"> - czucie ruchu całego ciała - podnoszenie świadomości własnego ciała - wspomaganie budowy schematu ciała - stopniowanie ruchu - planowanie ruchu (praksja) - wzmacnianie kontroli ruchów - wzmacnianie płynności ruchów - wspomaganie mechanizmów posturalnych - doskonalenie ruchów supinacyjnych i pronacyjnych przedramion - usprawnianie precyzji ruchów palców - poprawa kontroli wzrokowo – ruchowej Ćwiczenie koordynacji wzrokowo – ruchowej i współpracy obu rąk. 	<ul style="list-style-type: none"> - wspomaganie prawidłowej regulacji napięcia mięśniowego, budowy schematu ciała oraz kształtowanie reakcji prostowania poprzez ćwiczenia w beczce - relaksacja wywołana poprzez wrażenia proprioceptywne w hamaku - stymulowanie do nabywania nowych doświadczeń ruchowych podczas zabaw w helikopterze - wspomaganie budowy schematu ciała poprzez ćwiczenia w beczce - wspomaganie procesu somatognozji poprzez ćwiczenia z wykorzystaniem gruszki rehabilitacyjnej. - ćwiczenia na desce rotacyjnej.

Zadania	Cele główne	Cele szczegółowe	Sposób realizacji
Stymulacja dotykowa	<ul style="list-style-type: none"> - poznawanie swojego ciała - wczesne poznawanie przedmiotów - rozpoznawanie poszczególnych przedmiotów bez kontroli wzroku - rozpoznawanie bodźców dotykowych, bólowych, ciepła, zimna - wspomaganie rozwoju emocjonalnego. 	<ul style="list-style-type: none"> - rozwijanie percepcji dotykowej - kształtowanie odpowiedniego poziomu aktywności - doskonalenie koordynacji obu stron ciała i prawidłowej koordynacji oko - ręka - utrwalanie prawidłowych wzorców ruchowych - kształtowanie prawidłowego rozwoju percepcji wzrokowo – przestrzennej - wspomaganie stabilności emocjonalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> - Stymulacja dotykowa z wykorzystaniem sensorynek - doskonalenie czucia różnicującego poprzez zabawy z rozpoznawaniem ukrytych przedmiotów - integracja wrażeń zmysłowych, nabywanie doświadczeń w ich celowym wykorzystaniu poprzez ćwiczenia na sprzęcie podwieszanym - stymulacja układu dotykowego poprzez ćwiczenia w beczce i na desce rotacyjnej - zmniejszanie obronności dotykowej poprzez masowanie ciała, szczotkowanie, wałkowanie, zawijanie. - zabawy z zawiązanymi oczami.

Terapia SI odbywa się w specjalnie wyposażonej Sali terapeutycznej. Podstawowym jej wyposażeniem jest sprzęt podwieszany, czyli:

- platforma wisząca
- huśtawka terapeutyczna
- huśtawka T
- helikopter
- hamak terapeutyczny
- konik

Służy on do stymulowania układu przedsionkowego i proprioceptywnego, czyli podstawowych układów sensorycznych.

Na zajęciach wykorzystywane są również: beczka, kołyska, deska rotacyjna, deskorolka, gruszka rehabilitacyjna, trampolina, piłki do ćwiczeń oraz piłki rehabilitacyjne, sensorynki, materace i kliny.

Poza sprzętem podstawowym przydatne do wykorzystania są : woreczki gimnastyczne, gąbki, szczoteczki, ręczniki, koc, plastikowe butelki, latarka, olejki zapachowe, wałki, zakręcane pudełka, koraliki do nawlekania, spinacze, układanki, puzzle, klocki, materiały niestrukturalizowane(ryż, kasza, groch itp.), drobne przedmioty(guziki, kamyki itp.), plastelina, przybory szkolne itd.

W terapii SI najważniejszy jest dobry kontakt terapeuty z dzieckiem, dostosowanie trudności zadań do indywidualnych możliwości dziecka i zabawowa forma zajęć. Wtedy osiąga się najlepsze efekty.

2. STYMULACJA POLISENSORYCZNA

Stymulacja polisensoryczna odbywa się w Sali Doświadczania Świata. Jest to specjalnie wyodrębnione i wyposażone pomieszczenie, gdzie za pomocą różnorodnych urządzeń stymuluje się rozwój zmysłów. Pomieszczenie to nawiązuje do środowiska życia prenatalnego.

Głównym celem organizowania takich sal jest wzbogacanie doświadczeń, dostarczanie możliwości odbioru nowych bodźców oraz spędzanie czasu w pełnej relaksu atmosferze przez osoby z wieloraką niepełnosprawnością. Wyposażenie Sali może być uzależnione od wielu czynników, takich jak: wielkość pomieszczenia, możliwości terapeutycznych, programu terapeutycznego, który chcemy tam realizować oraz od odbiorców, którzy będą spędzać tam czas.

Różnorodność elementów znajdujących się w Sali Doświadczania Świata daje olbrzymie możliwości prowadzenia efektywnej terapii. Dominującymi elementami wyposażenia są: przytłumione światła, miękkie podłogę oraz muzyka relaksacyjna. Całość daje wrażenie „innego fascynującego, zaskakującego świata”.

Wyposażenie Sali można podzielić na kilka grup, zależnie od rodzaju zmysłu na który oddziałują. Są to elementy do stymulacji: równowagi, dotyku, wzroku, słuchu i węchu.

Za pomocą narządów zmysłów, człowiek utrzymuje kontakt ze światem zewnętrznym, jest zorientowany w rzeczywistości, buduje inteligencję i zainteresowania. Stymulacja, czyli pobudzanie zmysłów poprzez dostarczanie bodźców do odbioru, sprzyja coraz większej ich specjalizacji, rozwija układ nerwowy a ponadto usprawnia działanie kanałów sensorycznych. Zmysły to podstawa rozwoju człowieka . Bez ich aktywizacji nie możliwy jest rozwój.

Człowiek posiada 5 zmysłów: dotyk, słuch, wzrok, smak, węch, dodatkowo wyodrębnia się zmysł równowagi związany z odbieraniem wrażeń grawitacyjnych.

Podstawowe cele terapeutyczne, jakie realizowane są w Sali to:

- Sala stanowi urozmaiconą, ciekawą formę spędzania wolnego czasu.
- Wprowadza uczestników w stan relaksacji i odpoczynku.
- Zwiększa aktywność i motywację do poznania.
- Zwiększa chęć do nawiązywania kontaktów.
- Wywołuje zadowolenie i poczucie bezpieczeństwa, ułatwia pokonywanie lęku.
- Zwiększa ofertę poznawania nowych bodźców.
- Zwiększa wrażliwość.
- Zwiększa bazę doświadczeń.
- Rozwija zainteresowania oraz procesy poznawcze.
- Poprawia orientację w schemacie ciała oraz w przestrzeni.
- Motywuje do podejmowania aktywności.
- Nabieranie świadomości istnienia.

Korzystając z Sali Doświadczania Świata należy pamiętać o następujących założeniach:

- Wytworzenie właściwej atmosfery.
- Własna decyzja.
- Własne tempo.
- Odpowiednia czas trwania.
- Powtarzalność.
- Wybrane propozycje bodźców.
- Właściwe nastawienie.
- Odpowiednia opieka.
- Różnorodność bodźców.
- Przestrzeganie zasady stopniowania trudności.

CEL GŁÓWNY	CELE SZCZEGÓŁOWE	SPOSOBY REALIZACJI
1. Wzbogacanie doświadczeń zmysłowych w zakresie percepcji wzrokowej.	1. Wzrok <ul style="list-style-type: none"> • Zyskanie poczucia i świadomości światła. • Koncentracja na bodźcach wzrokowych. • Rozwijanie spostrzegawczości wzrokowej. • Rozwijanie kierunkowości spostrzegania. • Spostrzeganie swoich części ciała i przedmiotów. • Rozwijanie koordynacji wzrokowo – ruchowej. 	1. Prezentacja bodźców wzrokowych: lustra, plansze, obrazy z tarcz, wodospad światłowodowy, kolory, lampa ultrafioletowa, materiały świecące w ultrafiolecie, kolumna wodna, lustrzana kula z lampą oświetlającą kulę.
2. Wzbogacanie doświadczeń zmysłowych w zakresie percepcji słuchowej.	2. Słuch <ul style="list-style-type: none"> • Koncentracja na bodźcach słuchowych. • Zmniejszanie lęków przed nowymi dźwiękami. • Poprawa koordynacji słuchowo – ruchowej, słuchowo – wzrokowej. • Różnicowanie dźwięków otoczenia i mowy. 	2. Prezentacja pojedynczych dźwięków oraz odpowiedniej muzyki dostosowanej do rytmów wewnętrznych z wykorzystaniem mikrofonu oraz zestawu płyt z muzyką relaksacyjną.

<p>3. Wzbogacanie doświadczeń zmysłowych w zakresie stymulacji przedsionkowej.</p> <p>4. Wzbogacanie wiedzy o otaczającym świecie w zakresie percepcji dotykowej.</p> <p>5. Wzbogacanie wiedzy o otaczającym świecie w zakresie stymulacji węchowej.</p> <p>6. Wzbogacanie doświadczeń zmysłowych w zakresie stymulacji smakowej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Różnicowanie dźwięków głośnych i cichych; wysokich- niskich. <p>3. Stymulacja przedsionkowa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poprawa napięcia mięśniowego. • Poprawa poczucia i świadomości ciała. • Poprawa orientacji w przestrzeni. • Uzyskanie orientacji w schemacie ciała. • Poprawa koncentracji uwagi. <p>4. Dotyk</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poprawa zdolności manipulacyjnych. • Rozwój aktywności ruchowej. • Poprawa poczucia i świadomości ciała. • Poprawa w orientacji w schemacie ciała. <p>5. Węch</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poszerzenie doświadczeń węchowych. • Kojarzenie zapachu z sytuacją. • Lokalizacja zapachu. • Budowanie wiedzy na temat otaczającego świata. <p>6. Smak</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwijanie percepcji smakowej i nabywanie umiejętności różnicowania smaku. • Poszerzanie preferencji smakowych. 	<p>3. Stymulacja wielozmysłowa, łączenie dwóch lub więcej zmysłów (wzrok, słuch, dotyk) z wykorzystaniem: łóżka wodnego, hamaka, piłek terapeutycznych, trampoliny.</p> <p>4. Wykorzystanie różnych materiałów znajdujących się w Sali Doświadczania Świata, takich jak: elementy miękkie typu materace, sakwy, ściany dotykowe, elementy do manipulacji, suchy basen.</p> <p>5. Wykorzystanie olejków eterycznych, kominków oraz świeczek zapachowych.</p> <p>6. Używanie kontrastowych smaków: kwaśny, słodki, słony, gorzki.</p>
---	---	---

3. LOGORYTMIKA

Mowa i język mają istotne znaczenie dla umysłowego i uczuciowego rozwoju jednostki. Dlatego też wszelkie zaburzenia mowy, które przeszkadzają w porozumiewaniu się i zaspakajaniu potrzeb fizycznych i duchowych, będą powodować nieprzystosowanie się i odchylenie w normalnym zachowaniu.

Mowa ma duże znaczenie dla rozwoju dzieci upośledzonych umysłowo, bowiem wiadomości o życiu zdobywają nie tylko dzięki osobistym doświadczeniom, lecz także w wyniku porozumiewania się i informacji słownej. Wadliwa wymowa lub jej brak utrudnia porozumiewanie się z otoczeniem, kontakt z rówieśnikami i środowiskiem dorosłych. Wywołuje często onieśmielenie a nawet lęk i apatię. Bywa przyczyną rozdrażnienia, podniecenia i niecierpliwości.

Kształtowanie mowy u dziecka z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym jest procesem powolnym, w jego toku zachodzą przemiany, lecz na widoczne efekty trzeba długo czekać. Dziecko upośledzone umysłowo nie umie czekać, nie lubi i nie może. Ono chce widzieć natychmiastowy efekt swojej pracy. Ze względu na częsty brak współpracy ze strony ucznia, jego szybką męczliwość i niemożność skupienia uwagi, zajęcia logopedyczne powinny odbywać się w odpowiedniej formie, w połączeniu ze śpiewem, rytmiką i zabawą. Taką formą terapii jest logorytmika. Termin ten pojawił się w logopedii w latach 70-tych wzbudzając wiele kontrowersji. Wprawdzie na temat logorytmiki ukazało się wiele publikacji, żadna z nich jednak nie wyakcentowała jej, jako konkretnej metody oraz nie wykazała ani nie wyjaśniła szczegółowo celowości i sposobu prowadzenia ćwiczeń wchodzących w jej zakres. Czym wobec tego jest logorytmika w ścisłym tego słowa znaczeniu? J. Surowaniec podaje, iż „logorytmika to jedna z metod stosowana w postępowaniu logopedycznym, oparta na rytmie muzycznym i tekstach słownych zestrzajanych przez muzykę i łączonych z ruchem całego ciała.” A zatem, jak wynika z przytoczonej tu definicji, w logorytmice istotną rolę odgrywają: rytm, muzyka i ruch, a celowym zamierzeniem w/w metody jest percepcja dźwięków nie jednym zmysłem, ale całym ciałem – przez wibrację, wzrok, dotyk oraz słuch. Polisensoryczna percepcja ułatwia różnicowanie bodźców akustycznych pod względem czasu trwania, głośności, wysokości barwy.

Rozwój poczucia struktury metrycznej, wspólnej dla mowy, muzyki i ruchu, realizowany podczas ćwiczeń logorytmicznych wspierają gesty i elementy tańca, będących odpowiednikami akcentowania, fraz, zdań. Zgodnie z teorią Carla Orffa, naturalne ruchy rąk i nóg doskonałą oraz wspomagają koordynację ruchową oraz ruchowo – słuchową.

Ćwiczenia logorytmiczne przeprowadzone będą w trzech grupach:

1. ćwiczenia z zakresu techniki ruchu
2. ćwiczenia percepcyjno- ruchowe
3. muzykowanie

Ćwiczenia z zakresu techniki ruchu:

Zalecane szczególnie dzieciom z nieharmonijnym rozwojem psychomotorycznym charakteryzującym się:

- zaburzeniami koordynacji ruchowej, słuchowo - ruchowej, wzrokowo-ruchowej,
- zaburzeniami orientacji przestrzennej, kierunkowej, czasowej.
- zaburzeniami napięcia mięśniowego,
- obniżoną sprawnością ruchową.

Ćwiczenia percepcyjno- ruchowe

Zalecane dzieciom u których nie wykształciła się w sposób naturalny koordynacja słuchowo- ruchowa. Ćwiczenia te będą miały na celu wykształcenie wrażliwości i samokontroli słuchowej.

Muzykowanie

Podstawowym zadaniem muzyki jest rozbudzenie i wzbogacenie doświadczeń akustycznych, a muzykowanie jako niewerbalny środek komunikacji w kontaktach interpersonalnych jest formą wyrażania emocji i uczuć. Muzyczne formy komunikacji kształtują u dziecka następujące formy zachowania : słuchanie, czekanie, włączenie się – wyłączenie, podporządkowanie się sytuacji. Z kolei gra na dziecięcym instrumentarium perkusyjnym nie tylko wprowadza dziecko w środowisko akustyczne, ale również kształci pamięć i wyobraźnię słuchową oraz autokontrolę w tym zakresie.

Do przeprowadzenia zajęć potrzebne będą:

- przestronne i bezpieczne pomieszczenie dające możliwość swobody ruchów,
- instrumenty perkusyjne,
- sprzęt CD potrzebny do odtwarzania płyt,
- instrument muzyczny, na którym gra nauczyciel,(jeśli posiada taką umiejętność),np. pianino, keyboard, gitara, cymbałki,
- płyty z muzyką do zabaw, a także z akompaniamentem do piosenek,
- Program komputerowy *Logorytmika*.

W jednostce lekcyjnej będą realizowane różne formy zajęć. Formy te przeplatamy i zmieniamy tak, aby zajęcia były ciekawe, inspirujące i nie powodowały znużenia.

Bardzo ważna jest indywidualizacja. Należy dostosować swoje wymagania do potrzeb i możliwości każdego dziecka tak, aby wziąć pod uwagę jego indywidualne tempo i rytm rozwoju.

Zadania	Cele główne	Cele szczegółowe	Sposób realizacji
Ćwiczenia z zakresu techniki ruchu	I. Kształtowanie prawidłowej mechaniki ruchów lokomocyjnych.	1.Wyrabianie nawyku poprawnej i naturalnej postawy ciała.	- ćwiczenia sprawnościowe wyrabiające naturalną postawę ciała; - ćwiczenia oddechowe;
		2.Skoordynowanie ruchów rąk i nóg.	- ćwiczenia kształcące ruchy podstawowe takie jak : chód, bieg;

		3. Umiejętność poprawnego przenoszenia ciężaru ciała.	- ćwiczenia kształtujące prawidłową mechanikę skoków i obrotów;
	II. Regulacja napięcia mięśniowego.	1. Kształcenie umiejętności napinania i rozluźniania mięśni ciała i aparatu głosotwórczego.	- ćwiczenia na opanowanie umiejętności napinania i rozluźniania mięśni;
	III. Kształcenie umiejętności poruszania się w przestrzeni.	1. Stymulacja oraz rozwój pamięci ruchowej.	- ćwiczenia na opanowanie umiejętności poruszania się w określonej przestrzeni; - ćwiczenia kształtujące zwinność i zręczność
	IV. Kształcenie orientacji przestrzennej.	1. Stymulacja koordynacji statycznej i dynamicznej.	- ćwiczenia usprawniające i koordynacyjne; - ćwiczenia kształtujące zwinność i zręczność;

Zadania	Cele główne	Cele szczegółowe	Sposób realizacji
Ćwiczenia percepcyjno – ruchowe.	I. Kształtowanie wrażliwości i samokontroli słuchowej.	1. Kształcenie umiejętności reagowania ruchem na dźwięki niemuzyczne, muzyczne, ciszę a także takie cechy dźwięku jak: wysokość, barwa, głośność, czas trwania.	- ćwiczenia wyrabiające szybką reakcję ruchową na sygnały optyczne i słowne;
	II. Stymulowanie rozwoju akustycznego i motorycznego.	1. Kształcenie i usprawnianie koordynacji słuchowo – ruchowej.	- ćwiczenia kształcące poczucie rytmu, metrum i tempa;
		2. Wykształcenie wrażliwości percepcyjnej w zakresie odtwarzania głosem melodii wypowiedzi.	- ćwiczenia ortofoniczne; - ćwiczenia dźwiękonaśladowcze; - ćwiczenia głosowe;

Zadania	Cele główne	Cele szczegółowe	Sposób realizacji
Muzykowanie	I. Podniesienie poziomu samoświadomości i samodzielności.	1. Kształtowanie pamięci i wyobraźni słuchowej.	<ul style="list-style-type: none"> - ćwiczenia słuchowe- rozróżnianie odgłosów, rodzajów dźwięków; - ćwiczenia wyrabiające poczucie rytmu i tempa; - ćwiczenia kształtujące słuch i umiejętność słuchania muzyki; - muzykowanie na instrumentach perkusyjnych;
		2. Stymulowanie rozwoju mowy, poprawa artykulacji i elementów prozodycznych.	<ul style="list-style-type: none"> - muzykowanie elementami dźwiękonaśladowczymi (improvizacje głosowe); - ćwiczenia głosowe i śpiew; - tworzenie muzyki- improvizacje wokalne- instrumentalne; - wierszyki, rymowanki
		3. Stymulowanie do aktywności i kreatywności.	<ul style="list-style-type: none"> - ćwiczenia i zabawy muzyczne – ruchowe; - interpretacje słowno- plastyczne utworów muzycznych (portret muzyczny); - nauka tańców;

Przykładowe formy zabawowe do realizacji proponowanych treści

Ćwiczenia z zakresu techniki ruchu

Ćwiczenia rozpoczynamy od zastosowania ruchu i układów ruchowych w przestrzeni. Realizujemy je w formie zabaw. Postawą wyjściową jest: wyprostowany tułów, ściągnięte łopatki, wzrok utkwiony przed siebie. Ciężar ciała jest rozłożony równomiernie na obie nogi, pięty są złączone, a palce stóp skierowane na zewnątrz. Ręce mogą przyjąć dowolną pozycję. Oddech równomierny i spokojny. Wdech i wydech wykonywane są przez jamę nosową. Egzekwowanie prawidłowej postawy wyjściowej sprzyja kształtowaniu mowy oraz umiejętności prawidłowego operowania oddechem i fonacją podczas mówienia.

Przykłady ćwiczeń:

1. Rodzaje chodu.

- chód piano: stopy stawiane są miękko od palców,
- chód forte : stopy stawiane są energicznie, całą płaszczyzną na podłodze,
- chód tyłem: głowa odwrócona bokiem tak, by można kontrolować kierunek ruchu,
- chód ze wspięciem na palce
- chód na sztywnych nogach
- chód na miękkich nogach

2. Rodzaje biegu.

- bieg rytmiczny,
- bieg z unoszeniem kolan, zgiętych pod kątem 90 stpni
- bieg po obwodzie koła
- bieg po wyznaczonej ścieżce
- bieg slalomem
- ćwiczenia swobodnego biegania

3. Skoki .

W czasie podskoku sylwetka musi być wyprostowana, głowa uniesiona, barki statyczne. Kolana wyprostowane, a stopy skierowane palcami w dół. Podczas

zeskoku nogi są ugięte w kolanach, co umożliwi miękki opad na palce stóp, a następnie na całe stopy.

4. Obroty.

- wykonanie obrotu małymi kroczkami (na palcach) dookoła siebie, liczba kroków jest dowolna a następnie narzucona.

- wykonanie obrotu na jednej nodze ze wspięciem na palce

5. Ćwiczenia na opanowanie umiejętności napinania i rozluźniania mięśni.

- Dzieci chodzą w rozsypce, zgodnie z muzyką. W czasie przerwy w muzyce stają wyprostowane jak „roboty”- powrót do muzyki jest sygnałem do chodzenia.

- Wielkoludy: dzieci chodzą jak wyżej. Na sygnał stają na palcach, wyciągając ręce do góry.

- Dzieci ściskają piłeczkę w dłoni. Ręce naprężone. Na sygnał wypuszczają piłeczkę i rozluźniają ręce.

6. Ćwiczenia na opanowanie umiejętności poruszania się w określonej przestrzeni.

- Dzieci maszerują po linii koła. Na sygnał rozbiegają się po sali. powrót muzyki oznacza marsz i chodzenie po kole.

- Dzieci chodzą w rozsypce. Na sygnał wykonują obrót o 180 stopni i idą dalej.

7. Ćwiczenia usprawniające i koordynacyjne.

- Dzieci przechodzą lub biegną slalomem między ustawionymi klockami lub kręglami.

- Dzieci chodzą w rozsypce. Na sygnał stają na jednej nodze. Powrót muzyki oznacza wznowienie ruchu.

Ćwiczenia percepcyjno- ruchowe

Zadania te realizujemy w ramach następujących form zajęć:

1. Ćwiczenia wyrabiające szybką reakcję ruchową na sygnały optyczne, słowne.

- Dzieci chodzą w rozsypce i obserwują logopedę. Powtarzają figury lub ruchy. Na sygnał bębenka znowu chodzą w rozsypce.

- Dzieci chodzą po linii koła, zgodnie z muzyką. Pojawienie się akcentu – uderzenie w tamburyno – oznacza tupnięcie.
- Rozpoznawanie głosu i źródła dźwięku- dziecko wskazuje gdzie ukryty jest przedmiot , który słyszy, czy słyszy jeden dźwięk, czy więcej.

2. Ćwiczenia kształcące poczucie metrum.

- W czasie marszu wymawiamy wyrazy dwusylabowe (mama, tata, lala, auto) trzysylabowe(samolot).
- Dzieci chodzą w rozsypce, na głośny dźwięk, np. bębenek – podskakują, na cichy np. trójkąt – kucają.
- Ćwiczenia z piłką- dzieci odbijają piłkę o podłogę na raz, turlają na trzy, rzucają do siebie na cztery.
- Taniec z gumą – walc wiedeński – na trzy dzieci wykonują obrót .

3. Ćwiczenia kształcące poczucie tempa.

- Zabawa w pociągi. Dzieci dzielimy na dwie grupy. Pierwsza to pociąg osobowy – dzieci maszerują, druga pośpieszny – dzieci biegają. Na sygnał następuje zmiana tempa- pierwsza grupa biega, a druga maszeruje.
- Zabawa w zegary. Dzieci dzielimy na trzy grupy. Pierwsza odtwarza tempo wolne dużych zegarów (bim- bam), chodząc we wspięciu na palce. Druga grupa udaje budziki, które w tempie marsza wołają :tik-tak. Trzecia grupa to małe zegareczki, które biegają w tempie szybkiego biegu :tiku- tiku.
- Naśladujemy zwierzęta. Żółw idzie powoli, a zajączek biegnie szybko.
- Naśladujemy szczekanie psa lub miauczenie kota (wolne i szybkie), naprzemienne (wolne szczekanie psa, szybkie szczekanie psa)
- Zabawy z gazetami: (podrzucamy gazety do góry – spadają powoli, naśladujemy zachowania gazety, falujemy gazetami – wolne lub szybkie ruchy, rzuca my i łapiemy gazety).

4. Ćwiczenia kształcące poczucie rytmu : dzieci wyklaskują lub wytupują rytm.

- Zabawy z gazetami – (rwiemy gazety wg podanego rytmu, robimy z nich kule i przekładamy z ręki do ręki w rytm, rzucamy kulami do celu, gra na gazetach do marszu).
- Rytmizowanie wyrazów, np. imion dzieci, z jednoczesnym klaskaniem (Ewa, Ala, Tomek)
- Dzieci realizują rytm na instrumencie i jednocześnie mówią tekst np. Idzie rak nieborak, jak ugryzie będzie znak.

Muzykowanie

1. Ćwiczenia słuchowe:

- rozróżnianie dźwięków , odgłosów dochodzących z otoczenia : wysłuchiwanie ciszy, odgłosów szumiących drzew, wiatru, deszczu, burzy, odgłosów z ulicy;

- rozpoznawanie wytwarzanych dźwięków:

- uderzenia o różne przedmioty: stukanie w nie, stukanie pałeczką, stukanie w dwa takie same przedmioty: szkło, drewno, metal, plastikową zabawkę;
- rozpoznawanie głosu i źródła dźwięku – gdzie ukryty jest przedmiot, daleko czy blisko, czy słyszysz jeden dźwięk czy więcej;

2. Ćwiczenia wyrabiające poczucie rytmu i tempa:

- wysłuchiwanie i różnicowanie powtarzających się dźwięków (tworzenie prostych układów rytmicznych);

- dwa uderzenia w podłogę lub stół
- wykłaskiwanie słyszanego prostego rytmu
- tupanie, wystukiwanie prostego rytmu

- układanie i tworzenie szeregów rytmicznych;

- układanie przedmiotów według słyszanego podanego rytmu(np. auto, klocek, auto, klocek)
- tworzenie szeregów dźwięków wydawanych przez różne zwierzęta np. pies, kot, pies . Dziecko słyszy wydawane dźwięki (hau, miał, hau) zapamiętuje je a następnie powtarza wg kolejności.

- zabawy ruchowe z zauważalnym rytmem (np. tupnij, podskocz, tupnij,...; podskocz, podskocz, tupnij, podskocz,...)
- układanie rytmów z klocków, a następnie wystukiwanie go (np. dwa klocki obok siebie – dwa szybkie klaśnięcia)
- grupujemy instrumenty o zbliżonej barwie dźwięków, np. pudełko- drewnienko, bębenek- tamburyno; następuje granie grupowe na instrumentach według określonego tempa i rytmu.

3. Kształcenie słuchu i umiejętność słuchania muzyki.

- rozpoznawanie znanych dzieciom piosenek po melodii;
- wysłuchiwanie i rozpoznawanie dźwięków ze względu na jego natężenie;

- dźwięki ciche i głośne
- naprzemienne raz ciche, raz głośne

4. Muzykowanie na instrumentach perkusyjnych:

- zapoznajemy dzieci z dźwiękami wydawanymi przez instrumenty, następnie dzieci wydobywają różne dźwięki i rozpoznają je;
- włączanie instrumentów perkusyjnych do refrenu znanych piosenek np. Bębenek, Sanna, Puszysty kot;

5. Muzykowanie elementami dźwiękonaśladowczymi(improwizacje głosowe):

- różnicowanie i naśladowanie głosów zwierząt;
- rozpoznawanie i naśladowanie dźwięków z otoczenia;
- rozpoznawanie dźwięków wydawanych przez różne przedmioty(włączona suszarka, dzwoniący telefon, zamykane drzwi)
- rozpoznawanie i naśladowanie dźwięków wydawanych przez pojazdy
- rozpoznawanie osób po głosie:
- zabawa „kto ukrył się za parawanem?”- dziecko mówi swoim naturalnym głosem.
- rozpoznawanie poszczególnych dzieci po głosie, naśladowujących wybrane przez siebie zwierzę

6. Ćwiczenia głosowe i śpiew:

- dzieci śpiewem naśladowują dźwięki instrumentów. Długi dźwięk trójkąta :

aaaaaaa, krótkie dźwięki kołatki :a...a...a...a...a;

- śpiewanie prostych melodii na samogłosce a lub u;

- zabawa w pociąg – dzieci ustawione w rzędzie tworzą pociąg i na sygnał szumią wydając dźwięk sz;

- śpiewanie piosenek;

7. Improwizacje wokalne – instrumentalne:

- nauka prostych piosenek z wykorzystaniem instrumentów perkusyjnych:

Puszysty kot, W naszym pokoju, Kikidibom, Hula – Babula, Sanna, i inne;

8. Rymowanki, wierszyki – wystukiwanie rytmu w czasie interpretacji słownej.

9. Ćwiczenia i zabawy muzyczno – ruchowe:

- zabawa w deszcz- ciche uderzanie w bębenek przy małym deszczu i głośne przy ulewie;

- naśladowanie ruchem treści piosenek np. Wojtaszek, Julianka, Muzykanci, Zasiłali Górale;

- ilustracje ruchowe do muzyki z różnych stron świata np. taniec z chustami, pieczenie ciasta, samoloty;

10. Portret muzyczny – wyrażenie emocji słowem i sztuką, interpretacje plastyczne utworów muzycznych.

11. Nauka prostych tańców z różnych stron świata.

- taniec serbski

- taniec grecki

- taniec boliwijski

- polskie tańce ludowe

4. MUZYKOTERAPIA

Muzykoterapia jako jedna z form rehabilitacji i edukacji dzieci niepełnosprawnych jest swoistą metodą terapeutyczną. Muzykoterapia najogólniej definiowana jest jako celowe użycie dźwięku i muzyki w celach terapeutycznych. Poprzez różne elementy i rodzaje, zróżnicowane formy odbierania i uprawiania, muzyka wywiera leczniczy wpływ zarówno na dzieci, jak i osoby dorosłe.

Muzyka ma bardzo duże znaczenie dla stymulacji rozwoju i usprawniania dziecka z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym.

Muzyka przenika bariery intelektualne, emocjonalne, charakterologiczne i motoryczne.

- Wzruszenie muzyczne oddziałuje na zmysły, wprawia w wibrację cały organizm;
- Daje możliwość opanowania trudności i psychicznych, a to wyzwala radość, która jest nowym bodźcem do rozwoju;
- Muzyka i rytmiki wpływa także na stymulowanie rozwoju motorycznego;
- Muzyka i rytmika ma ogromny wpływ na rozwój mowy dziecka głębiej upośledzonego umysłowo

Muzyka bardzo pomaga w uspołecznianiu dzieci głębiej upośledzonych umysłowo, ułatwiając kontakty z rówieśnikami. Narzucając w czasie ćwiczeń wszystkim dzieciom jednakowe tempo, rytm, a także nastrój, niweluje indywidualne, wpływające z upośledzenia i zaburzeń zachowania reakcje, i pomaga we współdziałaniu.

Proponowane w programie treści dostarczają dzieciom różnorodnych wrażeń i umożliwiają ekspresję dzięki czemu sprzyjają regulacji procesów psychicznych. Proces zapamiętywania u dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym i znacznym jest powolny i przebiega mechanicznie, utrudnione jest zapamiętywanie logiczne. Proponowane tu treści są ukierunkowane na pogłębianie i poszerzanie śladów zapamiętywania. Wykorzystanie różnych form aktywności pozwala na kształtowanie pamięci motorycznej, słuchowej i wzrokowej.

Muzyka w sposób dynamiczny zmienia słuchacza, przekazuje napięcia, pobudza do działania, do skupienia uwagi, skłania do wzruszeń. Muzyka - w odróżnieniu od innych rodzajów sztuki - trafia do człowieka bez konieczności przeprowadzania analizy intelektualnej jej treści. Potwierdza to obserwacja dzieci z głębokim upośledzeniem, które w sposób wyraźny, często bardzo żywo reagują na muzykę, bardzo chętnie uczestniczą w zajęciach muzyczno-rytmicznych.

Zajęcia z wykorzystaniem muzyki i rytmu wpływają na nasze dzieci bardzo aktywizująco. Są one dostępne dla osób z ograniczeniami ruchowymi i umysłowymi, uniemożliwiającymi aktywne uczestnictwo w innego rodzaju zajęciach. Dzieje się tak dlatego, że nie wymagają one takich umiejętności, jak sprawne manipulowanie przedmiotami, zdolność przemieszczania się, spostrzegania złożonych wzorów itp. W czasie prowadzenia zajęć z wykorzystaniem piosenek, muzyki i ruchu możemy zaobserwować u dzieci duże zaangażowanie i radość. Dzieci, które zazwyczaj są bierne, na zajęciach rytmiczno-muzycznych w bardzo widoczny sposób uaktywniają się. Wyraża to ich mimika, pobudzenie ruchowe, wzmożone napięcie mięśniowe.

Etapy prowadzenia zajęć według mobilnego modelu rekreacji muzycznej

Przedstawiony w programie Mobilny Model Rekreacji jako jeden ze sposobów kompleksowego oddziaływania, jest formą akceptowaną przez dzieci. Zajęcia przebiegają w pięciu wiążących się ze sobą etapach:

I Odrażenie

II Zrytmizowanie

III Uwrażliwienie

IV Relaks

V Aktywizacja – łagodna / statyczna - dynamiczna

Jest to układ zróżnicowanych pod względem formy ćwiczeń ruchowych, oddechowych i wyobrażeniowych przy muzyce. Każde z nich stymuluje do innego typu aktywności. Mobilność modelu polega na możliwości intensyfikowania

ćwiczeń w zależności od stanu dzieci. Każda faza spełnia odrębną rolę terapeutyczną. Ćwiczenia te można dowolnie modyfikować w zależności od zachowania się grupy i stopnia jej zrytmizowania. Pod koniec ćwiczeń należy stopniowo zwalniać tempo, aby przygotować grupę do przejścia z pozycji stojącej do siedzącej. Etap kończymy kilkoma głębokimi oddechami z unoszeniem ramion lub ćwiczeniem emisyjnym.

Przykładowe ćwiczenia do poszczególnych etapów:

ODREAGOWANIE:

1. Uczestnicy witają się, podają sobie dłonie rytmicznie mówiąc, np. „Witam Cię Aniu”.
2. Dzieci wybierają dowolny instrument z różnych instrumentów perkusyjnych, prezentuje na nim swój nastrój.
3. Dzieci chodzą w takt muzyki – jeżeli rytm jest ćwierćnotowy to maszerują , jeżeli słyszą „ósemki”- lekko biegają na palcach, jeśli słyszą półnuty, to chodzą ciężko jak „słonie”.
4. Ćwiczenie rozluźniające pt. „Zrywanie jabłek” /*Stań prosto, nogi w lekkim rozkroku, ręce zwisają i lekko się huśtają. Wyciągnij prawą rękę, jakbyś chciał zerwać jabłko z drzewa. Jabłko wisi bardzo wysoko, musisz się bardziej wyciągnąć, tak mocno, że odrywasz lewą stopę od ziemi. Stań prosto, poczuj, jak odprężyło się całe ciało. 3x Zmiana rąk./*
5. Ćwiczenia oddechowe /*na tle spokojnej muzyki/.*

- pokaz prawidłowego oddychania (wdech nosem, wydech ustami)

- wdech z równoczesnym uniesieniem jednej ręki, wydech – ręka miękko opada

- wdech – unosimy obydwie ręce (skorygowanie postawy), wydech – ręce miękko opadają

- wdech – wydech; krążenie barkami.

ZRYTMIZOWANIE:

1. Zaklaszcz w dłonie, tak jak chcesz. /*Uczniowie kolejno klaszczą w dłonie, tak jak chcą/.*

2. Echo rytmiczne./*Prowadząca klaszcze w dłonie podając prosty rytm. Wszyscy uczniowie, jak echo powtarzają razem ten rytm. Następnie uczniowie, po kolei podają jakiś rytm, a pozostali go powtarzają/.*
3. Orkiestra rytmiczna. / *Rozpoczyna prowadząca uderzając w dłonie i uda – podaje prosty rytm. Uczniowie włączają się kolejno przez naśladowanie. Zabawa kończy się, gdy wszyscy uczniowie włączą się do orkiestry i brzmi ona najgłośniej/.*
4. Śpiewanie różnych piosenek z równoczesnym wykonywaniem akompaniamentu perkusyjnego.
5. Proste tańce w parach i w kole wiązonym (np. z Klanzy)

UWRAŻLIWIENIE:

1. Improwizowanie stanów pogody przy użyciu instrumentów perkusyjnych.
/Uczniowie „wygrywają” piękną, słoneczną pogodę i stopniowo przechodzą poprzez deszcz, wiatr do burzy, czy wręcz huraganu /.
2. Tańce integracyjne /*Klanza/*
3. Śpiewanie poznanych piosenek ze zmienną dynamiką np. zwrotki cicho, refren głośno.
4. Szukanie źródła dźwięku: odnajdywanie tykającego budzika, dzwoniącego telefonu, pozytywki itp.
5. Rozpoznawanie znanych dzieciom piosenek po melodii
6. Różnicowanie głosów zwierząt i ptaków domowych odtwarzanych z magnetofonu lub naśladowanych przez nauczyciela
7. Ćwiczenie oddechowe „ Pływaczka”. (*Uczniowie oddychają prawidłowo, wykonując przy tym gesty, jak przy pływaniu żabką).*
8. Masaż. (*Uczniowie siadają jeden za drugim, wykonując delikatny masaż na plecach osoby siedzącej z przodu)*

RELAKS:

1. Mały, miękki ruch /*na tle spokojnej muzyki uczniowie wykonują małe, miękkie ruchy dłońmi w obrębie własnego ciała*
2. Ćwiczenia izometryczne. / *Krótkotrwałe (1 s.) napinanie i rozluźnianie*

poszczególnych mięśni rąk, nóg, brzucha

3. Ćwiczenia oddechowe połączone z powolnym ruchem

- Siedzimy z wyprostowaną lewą nogą, prawą zginamy w kolanie i przysuwamy stopę jak najbliżej prawego poślądka. Stopę ujmujemy splecionymi dłońmi.
- Wydechając powietrze, wyprostowujemy prawą nogę, nie odrywając dłoni od stopy.
- Robimy wdech i wracamy do pozycji wyjściowej.
- Powtarzamy ruch 5 razy.
- Wyciągamy do przodu prawą nogę, a lewą zginamy w kolanie. Stopę ujmujemy dłońmi ze splecionymi palcami. Wydechając powietrze i nie odrywając dłoni od stopy, wyprostowujemy lewą nogę.
- Robiąc wdech, wracamy do pozycji wyjściowej. Powtarzamy 5 razy.

4. Relaks przy muzyce. / Na tle spokojnej muzyki relaksacyjnej, prowadząca podaje słowa sugestii. Uczniowie siedzą wygodnie, oczy mają zamknięte/.

Jest słoneczny, letni dzień. Idę wolno brzegiem morza. Stąпам po żółtym, gładkim piasku. Piasek cichutko skrzypi. Jest miękki i bardzo ciepły. Po jednej stronie widzę spokojne morze i daleki horyzont, po drugiej sosnowy las. Od morza wieje lekki wiatr. Kładę się na plaży. Ciało grzeje mi piasek i słońce. W górze błękit nieba. Zamykam oczy, zapadam w półsen. Od morza wieje orzeźwiający wiatr. Otwieram oczy, oddycham głęboko. Przeciągam się. Czuję przyływ sił. Powoli wstaję.

ŁAGODNA AKTYWIZACJA:

1. Spokojne uaktywnianie poszczególnych mięśni rąk i nóg.
2. „Energetyczne ziewanie” /ćw. P.Dennisona – uczniowie delikatnie masują czubkami palców mięśnie twarzy w okolicy kości policzkowych i ziewają, przeciągają się /.

Ćwiczenia oddechowe połączone z powolnym ruchem:

1. Siedzimy z wyprostowaną lewą nogą, prawą zginamy w kolanie i przysuwamy stopę jak najbliżej prawego poślądka. Stopę ujmujemy splecionymi dłońmi.

2. Wydychając powietrze, wyprostowujemy prawą nogę, nie odrywając dłoni od stopy.
3. Robimy wdech i wracamy do pozycji wyjściowej.
4. Powtarzamy ruch 5 razy.
5. Wyciągamy do przodu prawą nogę, a lewą zginamy w kolanie. Stopę ujmujemy dłońmi ze splecionymi palcami. Wydychając powietrze i nie odrywając dłoni od stopy, wyprostowujemy lewą nogę.
6. Robiąc wdech, wracamy do pozycji wyjściowej.
7. Powtarzamy 5 razy.

Etapy zajęć	Cele szczegółowe	Sposób realizacji (ćwiczenia)
<p><u>1. ODREAGOWANIE</u> wielopoziomowe ćwiczenia angażujące różne sfery psychofizyczne</p>	<p>-zmniejszenie napięcia psychofizycznego przez działania mające na celu swobodne wyrażenia swojego nastroju;</p> <p>- uzyskanie prawidłowego napięcia aparatu mięśniowego;</p> <p>- korygowanie wadliwej postawy ciała;</p> <p>- osiągnięcie, swobodnej, rozluźnionej ekspresji ruchowej;</p> <p>- obniżenia niepokoju, lęku i agresji, poprawa nastroju, - odwrócenia uwagi od negatywnych przeżyć;</p> <p>- poszerzenie wiedzy na swój temat, jak i pozostałych członków grupy;</p> <p>- przygotowania się do aktywnego udziału w</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wykonywanie dynamicznych, gwałtownych ruchów (klaskanie, tupanie, oddechy z równoczesnym rozłożeniem rąk, podskoki z gwałtowną emisją głosu) • Krótkie, dość szybkie ćwiczenia ruchowe lub emisyjne wykonywane na tle muzyki dynamicznej, o wyraźnie zaznaczonym rytmie lub bez podkładu muzycznego; • swobodny, spontaniczny taniec • Seria „trzech oddechów” (rodzaj „przerywnika” wprowadzanego na różnych etapach zajęć; ma zapobiegać znużeniu i osłabieniu koncentracji) • Krótka rozmowa z dziećmi o charakterze diagnostycznym i terapeutycznym w celu ustalenia przez nauczyciela, jakie jest aktualne samopoczucie dzieci; prowadzona

	dalszych zajęciach grupowych;	także po to, aby uczniowie nauczyli się rozróżniać swoje emocje
<p><u>2. ZRYTMIZOWANIE</u></p> <p>Krótkie ćwiczenia muzyczno-ruchowe lub zadania z udziałem instrumentów perkusyjnych poddane dyscyplinie rytmicznej (kontynuacja fazy poprzedniej)</p>	<p>- pogłębienia odreagowania;</p> <p>- wyhamowanie i uporządkowanie dynamiki ćwiczących;</p> <p>- zintegrowanie grupy przez wytworzenie poczucia wspólnoty;</p> <p>-przyjemność współuczestnictwa w układzie rytmiczno – dźwiękowym;</p> <p>- Rozwijanie wrażliwości słuchowej;</p> <p>- Kształtowanie autoorientacji i orientacji przestrzennej;</p> <p>- Kształcenie umiejętności przystosowania się do grupy i wdrażanie do współdziałania w niej;</p> <p>- Kształtowanie poczucia rytmu i metrum;</p> <p>- kształcenie wyobraźni dźwiękowej przez grę na instrumentach (w początkowej fazie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wyklaskiwanie aktualnego nastroju; • Rytmiczne klaskanie w tempie wybranym przez uczestników (np. klaskanie w rytm uderzeń serca, tętna, które staje się również pretekstem do uczenia się wyczuwania tętna, marsz z klaskaniem, itp.) • Szybkie i wolne klaskanie, tupanie, stukanie w instrumenty perkusyjne lub w pseudoinstrumenty; • Reagowanie bezruchem na pauzę i wznawianie ruchu z chwilą rozpoczęcia muzyki; • Realizowanie trzech rodzajów tempa: szybkie, wolne, zwyczajne w zabawach ruchowych, zagadkach słuchowych i innych; • Głośne i ciche klaskanie, mówienie, stukanie w instrument o dźwięku punktowym; • Akompaniament dziecięcy na instrumentach perkusyjnych do piosenek lub muzyki; • Ustawienie w kole wiązonym na sygnał dźwiękowy podany przez nauczyciela (np. uderzenie w tamburyn); • rytmiczne klaskanie tupanie do refrenu piosenki

	naśladowanie ruchów towarzyszących grze na instrumentach wyobrażonych),	<ul style="list-style-type: none"> • zabawa rytmiczne ze zmiennym tempem (koniki jadą wolno - klaszczemy wolno, koniki biegną szybciej – klaszczemy szybciej)
<p><u>3. UWRAŻLIWIENIE</u></p> <p>Realizacja głównych treści tematu z jednoczesnym włączeniem ćwiczeń terapeutycznych. Wprowadzenie różnych zestawów ćwiczeń, które można wykonywać z życiem instrumentów lub bez nich, ze stosowaniem różnych sposobów klaskania i emisji głosu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uwrażliwienie na przebieg, nastrój i charakter muzyki - uświadomienie związku między emocjami odbiorcy a słuchanym lub wykonywanym utworem; - rozwój umiejętności rozróżniania, nazywania i wyrażania różnych stanów emocjonalnych za pomocą ruchów, gestów, mimiki lub ilustracji na instrumentach perkusyjnych - usprawnianie czynności umysłowych (koncentracji, pamięci, uwagi,) - bezpieczne wyładowanie nadmiernie nagromadzonej energii - Kształcenie słuchu, umiejętności słuchania 	<ul style="list-style-type: none"> • Realizacja tematów (z instrumentami perkusyjnymi), np. wygranie ciszy i burzy na morzu, , pór roku, siły i słabości, piękna i brzydoty, postaci mamy i taty, itp. • Kompozycja dowolna (temat i aranżację proponują dzieci), np. zachód słońca nad morzem, w fabryce, itp. • Zabawy muzyczne z instrumentami perkusyjnymi. • Muzykowanie transowe: prowadzący proponuje prostą, powieloną figurę rytmiczną, którą następnie grupa kontynuuje samodzielnie (prowadzący włącza się pod koniec i pomaga w wygaszaniu muzykowania). • Muzykowanie ludowe: nucenie, gwizdanie, mruczenie, śpiewanie prostych, znanych piosenek ludowych (oberek, zbójnicki, mazur, polonez, kujawiak). • Szukanie źródeł dźwięku (różne miejsca sali). • Pobudzanie wyobraźni (tło stanowi muzyka poważna), zadany temat,

	<p>muzyki, pamięci i wyobraźni muzycznej.</p> <p>zwiększania koordynacji ruchowej oraz orientacji przestrzennej</p> <p>- pokonywania nieśmiałości, bierności, lęku</p> <p>- uwrażliwianie na różne dźwięki dochodzące z otoczenia,</p> <p>- umożliwienie dzieciom zdobycia wiedzy poprzez przeżycia i własne doświadczenia,</p>	<p>własne wyobrażenia dzieci.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Realizowanie prostych form • ruchowych i zabaw zgodnie z tekstami piosenek. • Zabawy dźwiękonaśladowcze i zagadki słuchowo- ruchowe. • Śpiewanie ulubionych lub popularnych piosenek. • Etap kończy się utworem spokojnym. Ćwiczenia przedzielamy oddechami i korektą postawy.
<p><u>4. RELAKS</u> ćwiczenia izometryczne oraz trening relaksacyjny z elementami wizualizacji.</p>	<p>- złagodzenia napięcia psychofizycznego,</p> <p>- redukcja napięcia nerwowego oraz wyzwalanie reakcji odprężenia</p> <p>- poprawa kondycji fizycznej, rozwijanie i wzmacnianie wszystkich partii mięśni</p> <p>- Przygotowanie ucznia do aktywnego spędzania</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Trening relaksacyjny z elementami wizualizacji (przeżycia zmysłowego) przy spokojnej, cicho odtwarzanej muzyce terapeuta podaje sugestie odprężenia, odpoczynku, spokoju, ciepła, przebywania na łonie przyrody (osoby poddawane treningowi powinny znajdować się w wygodnej pozycji, np. leżącej, w pomieszczeniu izolowanym od silnych, nieoczekiwanych bodźców, rozpraszających uwagę). • Słuchanie fragmentów muzyki

	<p>czasu wolnego, nauki odpoczynku i relaksacji</p>	<p>poważnej (utwory grane przez zespoły smyczkowe) w bardzo</p> <ul style="list-style-type: none"> • wolnym tempie; • Ćwiczenia oddechowe (przez jeden przewód nosowy – na przemian). • Ćwiczenie izometryczne - (stopniowym, aż do maksimum, napinaniu mięśni) Uczestnicy zajęć leżą na plecach, zaczynamy od kilku symetrycznych napięć i rozluźnień mięśni kończyn i mięśni brzucha (3 razy), potem kilka szybkich powierzchniowych oddechów, 3 spokojne, głębokie wdechy, swobodne ułożenie ciała, sugestia słowna spokoju, ciepła, ubezpieczeń.
<p><u>5.AKTYWIZACJA</u></p> <p>Krótkie ćwiczenia ruchowe przy muzyce o żywym tempie, miłym nastroju.</p>	<p>- przywrócenie naturalnej aktywności życiowej i motywacji do działania;</p> <p>- wyzwalamie pozytywnych emocji;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aktywizacja łagodna / statyczna – wysłuchanie utworu o żywszym tempie, miłym nastroju • krótkie, spokojne ćwiczenia ruchowe w pozycji leżącej • spokojne, stopniowe przechodzenie do pozycji siedzącej i stojącej (poruszanie kończynami w takt muzyki). • Aktywizacja dynamiczna – ćwiczenia ruchowe w szybszym dobranym tempie, • Etap kończymy ćwiczeniami

VI.ZASADY I SPOSOBY EWALUACJI.

Ewaluacja – doskonalenie programu – realizowane będzie poprzez ocenę skutków prowadzonych działań, zmierzających do osiągnięcia celów szczegółowych. Posłuży ona do zbadania stopnia przydatności programu jak również do refleksji nad własną pracą i potrzebą doskonalenia innowacji.

W celu sprawdzenia efektów wprowadzonej innowacji na bieżąco będziemy monitorować zaplanowane działania. Źródłem informacji o programie będą jego odbiorcy i realizatorzy, czyli uczniowie, rodzice i nauczyciele. Ważne będą zarówno ich opinie o programie, jego skuteczności, użyteczności, jak i osiągnięcia uczniów i czynionych przez nich postępach. Ze względu na organizację pracy szkoły, cele i czas oceniania ewaluację dzielimy na:

1. Ewaluację etapową, w toku której dokonywać będziemy systematycznej weryfikacji jakości programu oraz w razie potrzeby jego korekty. Polegać ona będzie na:

- Obserwacji uczniów – podstawą do dokonania oceny efektów pracy będzie obserwowanie zachowań uczniów, ze szczególnym zwróceniem uwagi na uczniów nadpobudliwych, wycofanych i lękliwych.
- Prowadzeniu dzienników zajęć poszczególnych modułów – w dziennikach zapisywać będziemy temat zajęć, uwagi na temat pracy dziecka.
- Rozmowach z rodzicami – na bieżąco będziemy przekazywać rodzicom informację na temat postępów i zachowania dzieci na zajęciach.
- Rozmowach z wychowawcami klas – pozyskamy informacje dotyczące aktualnego stanu ucznia oraz wpływu prowadzonej innowacji na postępy uczniów, poprawę ich funkcjonowania podczas zajęć lekcyjnych.

- Ankiecie obrazkowej dla uczniów – posłuży do uzyskania od uczestników informacji zwrotnej o ich odczuciach, nastroju po skończonych zajęciach.

2. Ewaluację końcową, która posłuży do analizy danych zebranych podczas ewaluacji etapowej, wydania opinii o programie oraz podjęcia decyzji o ewentualnej jego kontynuacji. Wyniki ewaluacji opracujemy w formie sprawozdania, z którym zapoznamy Radę Pedagogiczną oraz rodziców. Ewaluacja ta polegać będzie na:

- Ankiecie dla wychowawców klas – posłuży do uzyskania informacji zwrotnej na temat przydatności i efektywności wprowadzonej innowacji,
- Podsumowaniu ankiet obrazkowych – pokaże nam, w jaki sposób uczniowie odebrali wprowadzenie innowacji, jakie emocje towarzyszyły im podczas zajęć.

VII. ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1 – Ankieta obrazkowa dla ucznia.

Załącznik nr 2 – Ankieta ewaluacyjna dla wychowawców klas.

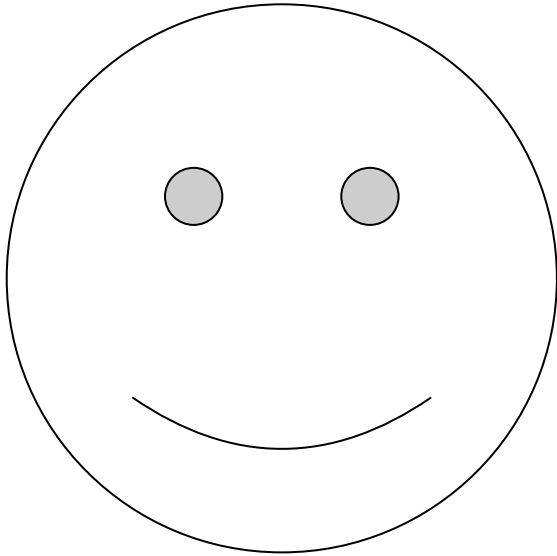
Załącznik nr 3 – scenariusz zajęć z logorytmiki

Załącznik nr 4 – scenariusz z zajęć stymulacji dotykowej

Załącznik nr 5 - scenariusz z zajęć stymulacji percepcji wzrokowej

Załącznik nr 1

Czy zajęcia sprawiły ci radość, czy dobrze się na nich czułeś/czowałaś?

Załącznik nr 2

ANKIETA EWALUACYJNA DLA WYCHOWAWCÓW KLAS

Prosimy o wypełnienie poniższej ankiety, gdyż pomoże nam to w przeprowadzeniu rzetelnej ewaluacji naszego programu.

(podkreśl właściwą odpowiedź)

1. Czy zajęcia wpływają na wyciszenie emocji negatywnych uczniów?
tak nie częściowo
2. Czy zajęcia wpływają na rozwój społeczny uczniów?
tak nie częściowo
3. Czy nastąpił rozwój umiejętności współdziałania w grupie?
tak nie częściowo
4. Czy nastąpił postęp w rozwoju mowy biernej i czynnej?
tak nie częściowo
5. Czy zajęcia przyczyniły się do redukcji napięć psychicznych i fizycznych uczniów?
tak nie częściowo
6. Czy zajęcia wpłynęły na wydłużenie czasu koncentracji uwagi dziecka na działaniu celowym?
tak nie częściowo
7. Czy nastąpił wzrost motywacji do działania?
tak nie częściowo

Dziękujemy

Załącznik nr 3

SCENARIUSZ ZAJĘĆ Z LOGORYTMIKI

Temat zajęć:

Ćwiczenia słowno – ruchowe jako element wspomagający w terapii logopedycznej – wykorzystanie technik logorytmicznych

Cele zajęć :

- Stymulowanie rozwoju mowy, poprawa artykulacji i elementów prozodycznych.
- Kształtowanie wrażliwości czuciowo-słuchowej.
- Kształcenie autoorientacji i orientacji przestrzennej.
- Usprawnianie koordynacji wzrokowo-ruchowej, słuchowo- ruchowej i ruchowej.
- Kształcenie poczucia rytmu, metrum i tempa.
- Kształtowanie aktywności i kreatywności ucznia.
- Kształcenie umiejętności przystosowania się do grupy i wdrażanie do współdziałania w grupie.
- Zapobieganie zaburzeniom w rozwoju psychomotorycznym dziecka.

Przebieg zajęć

1. Powitanie dzieci i zebranych gości.
2. Ćwiczenia oddechowe – masaż wibracyjny, ćwiczenia głosowe na samogłoskach ustnych.
3. Ćwiczenia dźwiękonaśladowcze – technika kierowanej wyobraźni :
 - ilustracje ruchowo – dźwiękowe wybieranych zwierząt,
 - gra na instrumentach perkusyjnych i innych sprzętach znajdujących się w pomieszczeniu – piosenka „ W naszym pokoju”.
4. Ilustracja muzyczno – ruchowa do muzyki country „ Pieczenie ciasta” – wykorzystanie elementów muzykoterapii.
5. Ćwiczenia orientacji w schemacie ciała – zaznaczenie lateralizacji:
 - Zaznaczenie kolorową frotką prawej ręki jako strony dominującej,

- Ćwiczenia percepcyjno – ruchowe
 - dzieci chodzą po linii koła przy muzyce, na sygnał tambury:
 - a) stają na prawej nodze
 - b) podskakują na lewej nodze
 - c) podnoszą prawą rękę
 - d) machają lewą ręką
 - Piosenka z układem ruchowym utrwalająca lateralizację.
6. Wykorzystanie elementów muzykoterapii – taniec z chustami do melodii staroangielskiej.
 7. Ćwiczenia z zakresu technik logorytmicznych:
 - marsz po linii koła przy muzyce, na sygnał dzieci rozbiegają się po sali: powrót do muzyki oznacza marsz w kole.
 - chód w rozsypce przy muzyce. Na sygnał dzieci robią obrót o 180 stopni.
 - marsz po linii koła przy muzyce Na sygnał trójkąta dzieci kucają, na sygnał bębenka- podskakują.
 8. Ilustracja muzyczno – ruchowa do melodii amerykańskiej - „Samoloty”.
 9. Zakończenie zajęć, podziękowanie dzieciom za aktywny udział, słodki poczęstunek.

Załącznik nr 4

Przykładowy scenariusz z zajęć Stymulacji Dotykowej.

Temat zajęć: Zabawy dotykowe z różnymi tworzywami.

Cel ogólny: Wzbogacenie wiedzy o otaczającym świecie w zakresie percepcji dotykowej.

Cele szczegółowe: Nabywanie nowych doświadczeń w zakresie percepcji dotykowej.

Rozwijanie wiedzy o otaczającym świecie.

Formy i metody: - zbiorowa,

- rozmowa,

- pokaz,

- samodzielne działanie,

- naśladownictwo.

Pomoce: miski, pojemniki, galaretka, kisiel, szampon, zabawki do wody, materiały sypkie, groch, glina plastelina, ciastolina, masa solna, kasztany, szyszki, nasiona, kamienie, pojemniki.

Procedura: Zabawy dotykowe różnymi materiałami.

Do zabawy wykorzystujemy różnorodne materiały.

Płynne: woda, która dział uspokajająco.

Półpłynne: kisiel, krochmal, galaretka, żele piana, można je barwić dodawać do nich zapachy, wkładać do atrakcyjnych przedmiotów, aby zachęcić dziecko do szukania i chwytania.

Materiały sypkie: piasek, groch, kasza, ryż – dają możliwość działania dzieciom, którym ruch dłoni sprawia trudności, łagodnie oswajają się z wrażeniami dotykowymi dzieci nadwrażliwe.

Materiały formowalne: glina, modelina, plastelina, ciastolina, masa solna – wymagają od dziecka większej siły mięśni i nacisku.

Materiały naturalne: kasztany, szyszki, suche owoce, nasiona, kamienie – luzem zaszyte w woreczki lub poszewki.

Tworzywa kontrastujące: podawanie na przemian rzeczy szorstkie i gładkie, twarde i miękkie, zimne i ciepłe.

Uwagi: Podczas zajęć zwracamy uwagę na stopniowanie trudności. Zajęcia rozpoczynamy od zabawy tworzywami, których przekształcenie nie wymaga zbyt dużego wysiłku. U niektórych osób może wystąpić nadwrażliwość lub zbyt mała wrażliwość dotykowa. Do tego typu zajęć należy stworzyć odpowiednie warunki pracy.

Załącznik nr 5

Przykładowy scenariusz z zajęć Stymulacji Percepcji Wzrokowej

Temat: Zabawy w Sali Doświadczania Świata.

Cel ogólny: Wzbogacanie doświadczeń zmysłowych w zakresie percepcji wzrokowej.

Cele szczegółowe: Rozwijanie spostrzegawczości wzrokowej.

Kierunkowości spostrzegania.

Pamięci wzrokowej.

Analizy i syntezy wzrokowej.

Formy i metody: - indywidualne;

- zbiorowe;

- obserwacja;

- pokaz;

- rozmowa;

- naśladownictwo.

Pomoce: lustro, lampa światłowodowa, wodospad światłowodowy.

Procedura: Lustro. Świat w lustrze.

Doznania dotykowe w suchym basenie można wzbogacić wprowadzając dodatkowe bodźce wzrokowe patrząc w lustro podwieszone nad basenem. Umożliwia to obserwację ciała. Dziecko obserwuje własne ciało.

Lampa światłowodowa

Patrzanie relaksacyjne.

Patrzanie na poruszające się włókna koncentruje uwagę wzrokową mobilizuje do patrzenia, daje poczucie odprężenia, relaksuje. Podczas patrzenia dziecko obserwuje pewną sekwencję zmieniającej się kolorystyki włókien pióropusza – stara się przewidzieć jaki kolor pojawi się w następnej sekwencji.

Dotykanie pióropuszy.

Lampa swym wyglądem zachęca do dotykania, koniec każdego włókna jest ciepły, poprzez dotykanie dziecko odczuwa specyficzne, delikatne ciepło. Włókna są śliskie i miękkie, każdy dotyk sprawia wrażenie głaskania. Dzieci nastawiają wewnętrzną część dłoni i lekko przesuwają ją po końcówkach włókien.

Wodospad światłowodowy

Dotykanie całym ciałem świetlnego wodospadu. Na początku oplatamy wybrana część ciała jedną wiązką, następnie nakładamy większą ilość wiązek na brzuch, plecy i inne części ciała. Podczas ćwiczenia nazywamy poszczególne części ciała, które przykrywamy. Pomaga to dziecku poznać własne ciało, rozumieć nazwy poszczególnych jego części.

Światłowody zmieniają swoją barwę w krótkich odstępach czasu, pozwala to wprowadzić pewien rytm, możliwość przewidywania tego co będzie. Atrakcyjność bodźca sprzyja mobilizacji do działania, chęci do podejmowania wysiłku w celu wykonania określonego ruchu.

Ponadto światłowody można układać w różne wzory lub zawieszać, tworząc świecącą zastonę.

VIII. BIBLIOGRAFIA:

1. Breitenfeld D.: *Muzykalność dziecięca – leczenie dzieci za pomocą muzyki*, w: Zeszyty Naukowe PWSM we Wrocławiu, 1975,
2. Cavallier Paul F. J.: *Wizualizacja*, Poznań 1992.
3. Galijska E.: *Muzykoterapia grupowa*, Psychoterapia 1978, nr 4.
4. Galijska E.: *Podstawy teoretyczne muzykoterapii*, w: Zeszyty Naukowe PWSM we Wrocławiu, nr 17, Wrocław 1978.
5. Janicki A.: *Dziecko jako odbiorca muzyki poważnej*, w: Zeszyty Naukowe Akademii Muzycznej we Wrocławiu 1988, nr 45.
6. Lewandowska K. : *Muzykoterapia dziecięca* wyd."Norma" w Gdańsku, 1996.
7. Naliwajko B.: *Rola wybranych form muzykoterapeutycznych w rehabilitacji psychicznej i fizycznej dzieci*, w: Zeszyty Naukowe PWSM we Wrocławiu 1978, nr
8. Natanson T.: *Wstęp do nauki o muzykoterapii*, Ossolineum 1979,
9. Olechnowicz M.: *Wyzwalanie aktywności dzieci głębiej upośledzonych umysłowo*, Warszawa 1994.
10. Orff G.: *Kluczowe pojęcia muzykoterapii*, w: Psychoterapia 1995,
11. Stadnicka J.: *Terapia dzieci muzyką, ruchem i mową*, WSiP 1998,
12. Zamęcza H.: *Metody działania muzykoterapeuty w pracy z dziećmi*, w: Wychowanie Muzyczne w Szkole 1985.
13. Pomorskie Centrum Terapii Pedagogicznej: *Sala Doświadczenia Świata, a rozwój percepcji*. Koszalin 2005.
14. Hulsegge Jan, Ad Verheul: *Snoezelen nieco Inny Świat*.
15. Mass Violet F. 1998 *Uczenie się przez zmysły: wprowadzenie do teorii integracji sensorycznej dla rodziców i specjalistów* /tł. Ewa Grzybowska, Zbigniew Przyrowski, Marta Ślifirska/

16. Mass Violet F., *Integracja sensoryczna a neuronauka - od narodzin do starości*, Fundacja Innowacja Wyższa Szkoła Społeczno – Ekonomiczna. Warszawa 2007.
17. Janosz B.: *Zajęcia muzyczno – rytmiczne w szkole życia*, WSiP, Warszawa.
18. Kilińska – Ewertowska E.: *Logorytmika*, Wydawnictwo Naukowe UMCS Lublin.
19. Kilińska – Ewertowska E.: *Możliwości wykorzystania metody E.J. Dalcroze'a, C. Orffa i Z. Kodalya w rewalidacji dzieci z zaburzeniami mowy*, „Logopedia” nr 13/14.
22. Kloppel R., Vliex S. *Rytmika w wychowaniu i terapii*, WSiP, Warszawa.
20. Konaszkiewicz Z.: *Dziecko niepełnosprawne i muzyka*, Akademia Muzyczna, Warszawa 1994.
21. Mrugalska K.: *Ruch muzyka i muzyka w służbie mowy*, „Logopedia” nr 11
22. Nowak J., *Piosenka w usprawnianiu mowy dzieci z trudnościami w uczeniu się*, WSiP, Bydgoszcz 1992.
23. Rozentalowa A., *O logorytmice*, „Logopedia”, nr 10.
24. Stadnicki A., *Logorytmika i choreo rytmika*, WSiP, Warszawa 1987.
25. Stadnicka J., *Terapia dzieci muzyką, ruchem i mową*, WSiP, Warszawa 1998.
26. Styczek I., *Logopedia*, PWN, Warszawa 1979.
27. Morzyszek - Banaszczyk E., *Nowatorstwo pedagogiczne, czyli innowacja w przedszkolu*, Zeszyt Metodyczny Nr 11, WODN w Łodzi, 2004.